

KADI BURHANEDDİN – DULKADİRLİ MÜNASEBETLERİ *

Abdullah KAYA **

Özet

Eratnallılar, Alaaddin Eratna Bey'in vefatından sonra hem Mehmet Bey'in hem de onun oğlu Alaaddin Bey'in zayıf kişiliklerinden dolayı tam bir kargaşa içine düşmüşlerdi. Kadı Burhaneddin, hizmetinde bulunduğu Eratnallılar'ın bu durumundan faydalanarak Sivas'ta saltanatını ilan etti ve burada on sekiz yıl kadar hüküm sürecektir olan devletini kurdu.

Kadı Burhaneddin Ahmed'in devlet kurma mücadelesinde Dulkadir beyleri onu destekleyerek yardımcı oldular. Hatta Dulkadirli Halil Bey, kardeşi Osman'ı bir miktar kuvvetle Kadı Burhaneddin'in emrine vermişti. Kadı Burhaneddin Ahmed ise devletin kuruluş aşamasında yardımlarını gördüğü, Dulkadirli Mamluklarla olan mücadelelerinde yardımcı olmuştur.

Bu yüzden Kadı Burhaneddin'in Mamluklarla arası çoğu zaman açık olmuştur. Genellikle iyi ilişkiler içinde olan Kadı Burhaneddin ile Dulkadirli, aralarında kız alış veriş ile sıhrî (akrabalık) bağlar da oluştursa yağmalanan tüccarlar meselesinde olduğu gibi bazen karşı karşıya da gelebiliyorlardı. Biz bu çalışmamızda Kadı Burhaneddin-Dulkadirli münasebetlerini özellikle Bezm u Rezm ve diğer kaynakların ışığında detaylandırmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kadı Burhaneddin, Dulkadirli, Beylikler, Osmanlı.

Kadi Burhaneddin – Dulkadiri Relationships

Abstract

After the death of Alaaddin Bey, Eretnids fell into internal disputes because of the frailties of both Mehmet Bey and his son Alaaddin Bey. Taking advantage of this turmoil of Eretnids, Kadı Burhaneddin claimed kingdom in Sivas and founded his state there which would last for another eighteen years.

Dulkadirids supported Kadı Burhaneddin in his struggle to establish the state. Yet more, Dulkadirli Halil Bey, subordinated his brother Osman Bey with a group of armed force to the directives of Kadı Burhaneddin. In return for that, Kadı Burhaneddin Ahmet Bey helped Dulkadiries in their fight against Mamelukes. Hence, Kadı Burhaneddin was usually in bad odour with Mamelukes.

Although Kadı Burhaneddin and Dulkadiris, who in general built good relationships with each other, were related to each other via intermarriages, they sometimes faced off against each other as in the case of looted merchants. In this study, we are trying to detail Kadı Burhaneddin and Dulkadirli relationships in the light of Bezm u Rezm and other resources.

Key Words: Kadı Burhaneddin, Dulkadirli, Beylicates, Ottoman.

* Bu çalışma 13-15 Ekim 2011 tarihinde Sivas'ta yapılan *Tarihsel Gelişimi İçindeki Oğuz Türkçesi ve Kadı Burhaneddin Uluslararası Çalıştayı*'nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, zaravi58@hotmail.com.

Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin Kurulma Sürecine Genel Bir Bakış

Uzun süre İlhanlıların Anadolu Genel Valiliğine vekâlet eden Emir Eratna, Ebu Said Bahadır Han'ın vefatı üzerine önce Celayirli Şeyh Hasan'a sonra da Memlûk Sultanlığına tabi olmuştu¹. Eratna bu hamilik sonucu hem Karaca Bey'e hem de rakibi Timurtaş Noyan'ın oğlu Şeyh Küçük Hasan'a karşı Sivas'taki siyasi geleceğini güvence altına almış oluyordu². Bu durum Anadolu'da hâkimiyet kurmak isteyen Memlukların da işine gelmişti. Çünkü dolaylı da olsa Eratnalılar vasıtasıyla bu emellerine ulaşmış oluyorlardı. Ancak Celayirliyi yenilgiye uğratan Çobanlı Şeyh Hasan, Emir Eratna'nın Anadolu'daki egemenliğine son vermek için onun üzerine bir ordu gönderdi. Emir Eratna, üzerine gelen Çobanlı ordusunu 1343 yılında Sivas yakınlarındaki Karanbük (*Kerenbüük*) Ovası'nda bozguna uğrattı³. Bu zaferden sonra "*Alaeddin*"⁴ unvanıyla bağımsızlığını ilan eden Emir Eratna, devletinin merkezini Sivas'tan Kayseri'ye taşıdı ve 1352 yılında⁵ da orada vefat etti⁶.

Eratna Bey'in ölümüyle çocukları arasında çıkan saltanat kavgası otorite boşluğuna sebep oldu⁷. Taht kavgasından sonra devletin başına önce Gıyaseddin Mehmet sonra da onun on üç yaşındaki oğlu Ali Bey geçti⁸. Küçük yaşta sultan olan Ali Bey, ülke problemlerini halletmesi için devletin yönetimini veziri olan Burhaneddin Ahmet'e bırakıp⁹, Sivas'tan Kayseri'ye geçti ve burada eğlenceye düştü¹⁰. Burhaneddin Ahmet'in Dulkadirliyle ilk münasebeti de bu vezirlik dönemine rastlamaktadır. Eratnalılar, Erzincan'daki karışıklıklardan istifade ederek Emir Mutahharten üzerine yürüyüp onu yenilgiye uğrattılar. O da acilen Dulkadiroğlu İbrahim Bey ile Akkoyunlu Kutluk Bey'den yardım istedi. Gelen bu yardımcı kuvvetler karşısında mağlup olan Eratna hükümdarı Ali Bey ve veziri Burhaneddin Ahmet ağır kayıplarla geri çekildi ve Erzincan'da tekrar Mutahharten'e kalmış oldu¹¹.

¹ Takıyyüddin Ahmed b. Ali el-Makrizî, *Kitabü's-Süluk li-Ma'rifeti Düvelü'l-Müluk*, (neşr. Muhammed Mustafa Ziyade), C. II/II, Mısırü'l-Cedide 1941, s.431; İ.Hakkı Uzunçarşılı, "Eratna", *İA*, C.4, İstanbul 1988, s.309; Kemal Göde, *Eratnalılar (1327-1381)*, Ankara 1994, s.43-45.

² Mustafa Demir, *Türkiye Selçukluları ve beylikler Devrinde Sivas Şehri*, Sakarya 2005, s.64.

³ Göde 1994: 54-57

⁴ "Alaeddin" in yanı sıra "Reşideddin ve Seyfeddin" unvanlarıyla da anılmıştır. (Halil Edhem (Eldem), *Kayseri Şehri -Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm-*, (Haz.Kemal Göde), Ankara 1982, s.139²³³; Göde 1994:62

⁵ Ölüm tarihi hakkında bkz. (Göde 1994: 79-80)

⁶ Edhem (Eldem)1982:139; Uzunçarşılı 1968: 170.

⁷ Bu otorite boşluğu *Bezm u Rezm*'de şöyle anlatılmaktadır; "Ülke reissiz bir haneye ve kaptansız bir gemiye döndü. Halk düzen ve intizam ipinden boşandı. Fitne çıkaran şeytanlar, hapsoldükleri şişeden dışarı fırladılar. Moğol ve Türkmen serserileri, fesat ve zorbalarla birleşerek, her tarafta baş kaldırdılar...Ellerini zulme, zorbalığa, fitne ve fesada uzattılar. Ayaklarını utanma ve haya çemberinden dışarı attılar. Her tarafta düzensizlik hâkim oldu.....". (Aziz B. Erdeşir-i Esterâbâdî, *Bezm u Rezm*, -Eğlence ve Savaş- (çev. Mürsel Öztürk), Ankara 1990, s.86-87)

⁸ Edhem (Eldem)1982:139; Uzunçarşılı 1968:177-181.

⁹ Ali Sevim-Yaşar Yücel, *Eratna Beyliği, Türkiye Tarihi I*, Ankara 1989, s.422; Uzunçarşılı 1968: 183.

¹⁰ Esterâbâdî 1990: 98.

¹¹ Esterâbâdî 1990: 151-168; Mükrimin H. Yınanç, "Dulkadirli", *İA*, C.3, MEB. İstanbul 1993, s. 656;Yaşar Yücel, *Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398)- Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1983, s.39-40.

Eratna Emir'i Ali Bey, 1380'de vefat edince yerine yedi yaşındaki II. Mehmet tahta geçirildi. Kadı Burhaneddin, Eratna Emirine atanan naiblerden 1381 yılında önce Rükneddin Kılıçarslan'ı daha sonra onun yerine atanan (Kılıçarslan'ın) amcası Keyhüsrev'i öldürerek II. Mehmet'e kendisi naib oldu¹².

Eratna Devletinde küçük yaşta çocukların işbaşına gelişi ve zayıf kişiliklerinden dolayı oluşan kargaşa ortamı, Kadı Burhaneddin'in iktidara giden yolda işlerini biraz daha kolaylaştırmıştı. Eratna emirine rağmen sultan gibi davranan Naib Burhaneddin Ahmed, 1381 yılının sonbaharında II. Mehmet'i bertaraf ederek adına para bastırıp hutbe okuttu ve sultanlığını ilan etti¹³.

Görüldüğü üzere Kadı Burhaneddin, Eratna Devleti'nde kadılık, vezirlik ve naiblik görevlerinde bulunduktan sonra bu devletin bakıyesi üzerine yeni devletini inşa etmişti. Eratna toprakları üzerinde kurulan Kadı Burhaneddin Ahmet Devleti, 18 sene kadar hâkimiyet sürmüştü, fakat bu süre zarfında gerek sınır komşusu devletlerle gerekse ülke dâhilindeki isyancılarla devamlı savaşmak zorunda kalmıştı. Bundan dolayı da huzur ve rahatı bulamamıştı. Bazen dönemin en güçlü devletlerinden Osmanlı ve Memlûklarla bile savaşmayı göze almıştı¹⁴.

Çalışmamıza konu olan diğer bir beylik ise Dulkadirli'ler'dir. Bu beyliğin kurulduğu yıllarda Moğol hâkimiyeti altında bulunan Türkiye Selçukluları yıkılma sürecine girmiş ve toprakları üzerinde yeni yeni beylikler kurulmaya başlamıştı. 1337 yıllarında Elbistan ve Maraş merkezli olarak Zeyneddin Karaca Bey¹⁵ tarafından kurulmuş¹⁶ olan Dulkadirli'ler, iki asra yakın bir süre Anadolu tarihinde etkin rol oynayan beyliklerdendi. Dulkadirli'ler, Osmanlı ile Memlûklar arasında tampon bir bölge olmuş, bazen Memlûklara bazen de Osmanlılara bağlı kalmak suretiyle varlıklarını idame ettirmiş¹⁷ ancak hiçbir dönem bağımsız olamamışlardı.

Kadı Burhaneddin-Dulkadirli İlişkileri

Kadı Burhaneddin'in, Safevi, Memlûk, Osmanlı, Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Karamanoğulları dışında yakın ilişkide bulunduğu komşularından birisi de Dülka-

¹² Esterâbâdî 1990: 197-204; Göde 1994: 127,133; Uzunçarşılı 1968: 186.

¹³ Esterâbâdî 1990: 238; Göde 1994: 134; Sevim ve Yücel 1989:423.

¹⁴ Edhem (Eldem)1982:146.

¹⁵ Dulkadirli'lerin kurucusu olan bey Markizî'de şöyle geçer: Memlûklara bağlı olarak Birecik (Bikre-Birgi)'de ikamet eden Türkmenlerin başındaki Zeyneddin Karaca et-Türkmanî, Mısır Sultanı en-Nasır Muhammed b. Kalavun'dan 1317-1318'de emirlik beratı aldı(Takiyiddin Ahmed el-Makrîzî, *Kitabü's-Süluk li-Marifet-i Düveli'l-Mülük*, (neşr.M.M.Ziyade), C.II/I, Kahire 1956, s.177); Dulkadir Beyliği'nin kurucusu Zeyneddin Karaca Bey'in babası Hasan Zülkâdir Bey, Selçukluların Bozok kolundan bir Türkmen oymağının reisi olduğu halde, Anadolu'ya İran'dan geldiği için "Sasani" unvanını kullanmıştır. (Bkz. Faruk Sümer; "Bozok Tarihine Dair Araştırmalar I", D.T.C.F. Cumhuriyet'in 50. Yılı Anma Kitabı, Ankara, 1973, s. 335; Faruk Sümer, Oğuzlar (Türkmenler) -Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları-, İstanbul, 1992, s. 165; M.H.Yinanç 1993: C.III, 656; Refet Yinanç, "Dulkadiroğulları", *TDVİA*, C.IX, İstanbul 1994,s. 553).

¹⁶ Dulkadirli'lerin kuruluş tarihini tarihçiler, bazen 1339-1340, bazen de 1378 olarak göstermişlerdir. Ancak Mısır Tarihinde Karaca Bey'in adı 1327-1343 yılları arasında anıldığından 1378 yılını savunanların görüşü geçersiz kalmaktadır. (Edhem (Eldem)1982:149).

¹⁷ Arifi Paşa, Elbistan ve Maraş'ta Dulkadiroğulları Hükûmeti, (Editörler: Yaşar Alparslan-Serdar Ya-kar), Kahramanmaraş 2011, s.29.

dirliler'di. Kadı Burhaneddin, güney sınırlarında yer alan Dulkadirli'lere karşı çoğu zaman dostça kimi zaman da düşmanca tavırlar sergilemişti. İki devlet arasında yaşanan bu ilişkilerde iç ve ağırlıklı olarak dış faktörler etkili olmuştur. Çünkü biraz önce saydığımız devlet ve beyliklerin gerek Kadı Burhaneddin gerekse Dulkadirli bölgelerinde hâkimiyet kurma mücadeleleri bu iki beylik arasındaki ilişkileri de şekillendirmişti. Şimdi bu ilişkilerden bahsetmeye çalışalım.

1- Dulkadirli-Memlûk ve Kadı Burhaneddin-Memlûk İlişkileri

Kadı Burhaneddin ve Dulkadirli'lilerin Memlûklarla olan ilişkilerinin seyri bu iki beyliğin arasındaki münasebetin boyutunu da etkilemiştir. Bunlardan birisinin Memlûklarla arası bozuk olduğunda iki beyliğin birbirlerine daha da yaklaştığını görmekteyiz. Örneğin Dulkadirli Karaca beyin Memlûklar tarafından idam edilişi ve bazı beylerinin (Halil Bey gibi) suikastlar sonucu öldürülmesi, Dulkadir Türkmenlerini Mısır hükümetinden uzaklaştırmıştı¹⁸.

Kadı Burhaneddin'in, Memlûklarla başlangıçta hiçbir meselesi bulunmuyordu. Fakat Memlûklarla arası bozulan Dulkadir beyleri, Kadı Burhaneddin'e sığınıp onun himayesini görmeye başlayınca iki devletin arası açıldı. Kadı Burhaneddin, devletin kuruluşunda yardımlarını gördüğü Halil Bey'e Memlûklarla olan mücadelelerinde daima yardımcı oluyordu. Örneğin Dulkadirli Beyi Şam askerleriyle yaptığı bir mücadelede yenilince Harput Kalesi'ne sıkışıp kalmıştı. Kadı Burhaneddin, Dulkadir beyinin imdadına yetişerek onu eski imkânlarına kavuşturdu¹⁹. Kadı Burhaneddin'in, Halil Bey ve kardeşi Osman ile ittifak halinde oluşu ve Dulkadirli'leri desteklemesi Memlûkları oldukça kızdırmıştı²⁰. Memlûklar, Kadı Burhaneddin'i cezalandırmak adına Sivaslı tüccarları mağdur etmeye başladı. Kadı Burhaneddin'in de onlara misillemeyle karşılık vermesi aralarını iyice bozdu²¹.

Kadı Burhaneddin'in Memlûklarla bozuşmasında etkili olan diğer bir olayda; Halifeye karşı asilik yapan Malatya naibi Mintaş'ın Kadı Burhaneddin tarafından desteklenmesiydi. Mısır'a bağlı olan Malatya naibi Mintaş, yaşadığı sıkıntılar yüzünden Kadı Burhaneddin'e bir elçi göndererek ittifak teklif etti. Eğer yardım görürse karşılığında, Malatya'yı ona vermeyi taahhüt etti²². Memlûk aleyhine yapılan bu tür ittifaklar Mısır hükümeti ile Kadı Burhaneddin'in arasındaki sıkıntıları daha da artırıyordu. Kanaatimize göre Dulkadir beyi de bu mücadelede Malatya naibinin yanında yer almıştı. Çünkü Mısır'daki iç kargaşa Çerkes kökenli Berkuk ile Türk kölemenlerin iktidar mücadelesiydi²³. Mintaş isyanı 1392 yılında bastırılmış ve Halep kalesinde ölen Mintaş'ın başı kesilerek önce Şam'da dolaştırılıp sonra Kahire'ye

¹⁸ Yücel 1983: 93.

¹⁹ İsmail Hakkı- Rıdvan Nafiz, Sivas Şehri, (Haz. Recep Toparlı), Sivas 1998, s.98; İ.Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed", *Belleten*, XXXII/126, Ankara 1968, s.203.

²⁰ Demir 2005: 72; Yücel 1983: 93.

²¹ Yücel 1983: 96.

²² Esterâbâdî 1990: 316-324.

²³ Esterâbâdî 1990: 319; Ayrıca konuyla ilgili olarak bkz., Kâzım Yaşar Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, Ankara 1989, s.14-15.

yollanmıştır²⁴. Malatya naibi Mintaş ise Türk kölemenlerden olduğuna göre Dulkadir Türkmenleri ona destek vermişti.

Diğer taraftan Memlûkluların Halep valisi ile Kadı Burhaneddin, Dulkadirli Halil bey meselesi yüzünden 1384'den beri olumsuz ilişkiler içerisindeydi. Ayrıca Malatya valisi Mintaş'ın, Kadı Burhaneddin ile ittifak kurup ona sığınması, 1388'de Halep kuvvetlerinin Sivas'a doğru yola çıkmasına sebep oldu. Kadı Burhaneddin, Moğol ve Ermenilerden aldığı yardımlarla Memlûk kuvvetlerini geri kışkırtmış ve Yelboga ordusuyla Halep'e dönmek zorunda kalmıştı²⁵. Kadı Burhaneddin ile Memlûklar arasında yaşanan bu mücadeleler görüldüğü üzere Dulkadirli'lerle olan ilişkilerin bir sonucuydu.

2- Dulkadirli-Eratna İlişkilerinin Kadı Burhaneddin Dönemine Yansımaları

Yukarda da bahsettiğimiz gibi Kadı Burhaneddin, Eratnalılara karşı mücadele edip devletini kurarken Dulkadirli'ler onun yanında yer almışlardı. Kadı Burhaneddin başa geçtikten itibaren Dulkadirli'lerin dostluğunu kazanmış ve Eretna hanedanlığına karşı koymak için onlardan yardım talep etmişti. Çünkü Dulkadirli Karaca Bey'in idamında Eratna beyinin parmağı vardı. Olay şöyle gelişmişti; Memlûklara karşı bağımsızlık mücadelesi veren Dulkadirli Karaca Bey, yenilgiye uğrayınca Sivas'ta Eratna Bey'in oğlu Mehmet'e sığındı²⁶. Fakat Eratna emiri, Karaca Beyi önceleri misafir ettiyse de daha sonra Memlûklar'dan çekindiği için onu halifeye teslim etti. Mısır'a getirilen Karaca Bey, 1353 yılında Kahire'de Memlûk Sultanı tarafından idam edildi²⁷.

Karaca Bey'in Eratnalılar tarafından tutuklanarak Memlûklulara gönderilmesi ile mesele kapanmış gibi görünse de sonraki gelişmeler durumun hiç de öyle olmadığını göstermektedir. Bu olay Dulkadirli'ler ile, sonuçtan sorumlu tutulan Eratnalılar arasında intikam duygusunun oluşmasına neden olmuştu. Karaca Bey'den sonra başa geçen Dulkadirli beyleri, fırsat buldukça bu olayın intikamını almak için Eratnalılara karşı saldırgan politikalar izlemiş yahut onların düşmanlarına destek vermişlerdi. Kadı Burhaneddin Ahmed'i devlet kurma mücadelesinde Dulkadirli beyleri, Eratnalılara karşı bu yüzden desteklemişlerdi²⁸. Örneğin Kadı Burhaneddin, Eratnalıların Amasya Emîr'i Ahmed ile *Kazabad*'da yaptığı savaşta tehlikeye düşüncüce, Halil adında cesur bir kimsenin yardımıyla canını kurtarabilmişti (1383). Kadı

²⁴ Altan Çetin, *Memlûk Devleti'nin Kuzey Sınırı*, Ankara 2009, s.58.

²⁵ el-Markizî 1982: C. III, 135 b; Esterâbâdî 1990: 325-333; Faruk Sümer, *Oğuzlar*, İstanbul 1999, s.260-261; Demir 2005: 76-77.

²⁶ el-Makrizî 1982: C.I/II, 898; R. Yınanç 1994: C.IX,553; Besim Atalay, *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, İstanbul 1973, s.46; Hakkı ve Nafiz 1998: 86; İ.Hakkı Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eretna Devleti", *Belleten*, XXXII/126, Ankara 1968, s.178; Salim Koca, "Anadolu Türk Beylikleri", *Genel Türk Tarihi*, (Editörler:H.Celal Güzel-Ali Birinci), C.4 Yeni Türkiye yay., Ankara 2002, s.300.

²⁷ İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, TTK yay., Ankara 1988, s.170; Uzunçarşılı 1968: 178; Atalay 1973: 46; İ.Hakkı Uzunçarşılıoğlu, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyulu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1937, s.43; İsmail Altınöz, *Dulkadir Eyâletini Kuruluşu ve Gelişmesi*, Kahraman Maraş 2009, s.28; Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, III, 1935, s.47.

²⁸ Yücel 1983: 93.

Burhaneddin ise zor anlarda yanından ayrılmamış olan Dulkadirli Halil'e hil'at giydiren, "Yoldaş Halil" unvanını ile birlikte ona arazi verdi²⁹.

Dulkadirli Halil Bey, kardeşi Osman'ı bir miktar kuvvetle birlikte Kadı Burhaneddin'in emrine vermişse de³⁰ Osman Bey, zaman zaman Kadı Burhaneddin'e zarar veriyordu. Bazen onu hiç olmadık yerlerde yalnız bırakıyor yahut düşmanlarıyla birlikte hareket ediyordu. Örneğin bir mücadele esnasında Kadı Burhaneddin'in yanındaki Ahi Nevruz, Feridun, Bayezid gibi beylerle birlikte Osman Bey de firar edince, Kadı Burhaneddin Amasya kuvvetleri karşısında zor durumda kalmış ordusu iki cenahtan da hezimete uğramıştı. Kadı Burhaneddin buna rağmen mücadelesine devam edip Yıldız Kalesi'ne doğru çekilmişti. Dulkadirli Osman'ın diğer bir hatası da, Kadı Burhaneddin'e karşı yapılması planlanan suikastların içinde yer almasıdır. Bu suikast planlarından haberdar olan Kadı Burhaneddin, diğer failleri cezalandırırken Feridun ile Dulkadirli Osman Bey'i affetti³¹. Kadı Burhaneddin'in Osman Bey'i idam etmeyerek, Harput Kalesinin sahibi olan kardeşinin yanına gitmesine³² müsaade etmesinin asıl sebebi Dulkadirliyle olan dostluğunu bozmak istememesindedir.

Olayların gelişmelerinden de anlaşıldığı üzere Dulkadır Beyi ile Kadı Burhaneddin arasındaki ilişkiler basit bir dostluğa değil aynı zamanda karşılıklı yardımlaşmaya dayanıyordu. Eratnahılar dönemi bozulan Dulkadirli ilişkileri, Burhaneddin Ahmed dönemi düzelve yoluna girmişti.

3- Kadı Burhaneddin İle Dulkadirli Arasında Kurulan Akrabalık Bağları

Dulkadirli Süli Bey, kızını Kadı Burhaneddin Ahmed'e verirken onun kızını da oğlu Nasırüddin Bey'e alarak iki beylik arasında kız alış verişini ile oluşan bir akrabalık bağı kurmuştu. Fakat bu izdivaca konu olan Kadı Burhaneddin'in eşi ve kızının adı bilinmemektedir³³.

Bu akrabalığın gündeme geldiği yerlerden birisi de Kadı Burhaneddin'in ölümüyle Karayülük Osman ve Erzincan Emîr'i Mutahharten'in Sivas'ı almak istemesi olayı idi. Dulkadirli Nasırüddin Bey de Kadı Burhaneddin'in damadı olması hasebiyle burasının diğerlerinden daha çok kendi hakkı olduğunu düşünüp şehri almak istedi. Ancak şehir halkı istişare ile Sivas'ı Osmanlı sultanı Yıldırım Bayezid'e teslim etti³⁴.

4- Kadı Burhaneddin ile Dulkadirli Karşı Karşıya Geldiği Bazı Olaylar

Genellikle iyi ilişkiler içinde bulunan Kadı Burhaneddin ile Dulkadirli, yağmalanan tüccarlar meselesi yüzünden karşı karşıya gelmişlerdi. Kadı Burhaneddin, memleketinde ticaretin gelişmesine önem verdiği için dolaylı tedbirler almıştı. Tüccarlar emniyet içerisinde onun ülkesine gelip gidiyorlardı. 1396 senesinde Sivahı

²⁹ Esterâbâdi 1990:258-260, 275-277; Yücel 1983: 68-69, 93 ; Uzunçarşılı 1968: 200.

³⁰ Yücel 1983: 93.

³¹ Esterâbâdi 1990: 264-273

³² Yücel 1983:73.

³³ Hakkı ve Nafiz 1998: 113; Uzunçarşılı 1968: 240.

³⁴ Uzunçarşılı 1968: 237; Yücel 1983:161.

tüccarlardan bir kısmı yolda Dulkadirli Türkmen eşkıyalarının mal ve eşyalarını yağmaladığından şikâyet edip Kadı Burhaneddin'den yardım istediler. Kadı Burhaneddin, bunların eşyalarını geri almak için para işlerine bakan mutemetlerinden birisini Dulkadiroğlu'na göndererek, eşkıyanın aldığı tüccar mallarının iadesini, aksi takdirde üzerlerine yürüyerek çok kötü işler yapacağını bildirmişti. *Bezme u Rezm*, bu eşyalar gelene kadar Sultanın bir süre sınırdaki oturma rivayet eder³⁵.

5- Kadı Burhaneddin'in Timur'a Karşı İttifak Çalışması ve Dulkadirli'lerin Konumu

Timur, Irak-ı Acem, Irak-ı Arab ve Horasan topraklarını istila edip gücünü artırarak Ön Asya ve Anadolu'ya doğru yöneldiğinde bölgede mevcut olan devletlerden birisi de Kadı Burhaneddin Devleti idi. Timur'un batıya ilerleyişi karşısında Kadı Burhaneddin ve Memlûk sultanı endişeye düşerek ona karşı savunma tedbirlerini artırıp³⁶ savaş hazırlıklarına başladılar³⁷.

Bölgedeki beylik ve devletlerin, Timur'a karşı olan tutum ve davranışı, onların birbirlerine veya Timur karşısındaki konumlarına ve durumlarına göre değişiyordu. Örneğin Karamanoğulları, gerek Kadı Burhaneddin'e ve gerekse de Osmanlı'ya olan kin ve düşmanlıklarından dolayı onların aleyhine Timur'un hâkimiyet teklifini hemen kabul etmişti. Timur'a karşı dostluk sergileyenlerden bir diğeri de Erzincan Emiri Mutahharten'dir³⁸.

Dulkadiroğlu Süli Bey ise, Timur'un Anadolu'daki ilerleyişini merakla izlemekteydi. Diyarbakır'ın almasından sonra Anadolu'daki beylikler bir bir Timur'a itaat ediyorlardı. Dulkadiroğlu Süli Bey'de Memlûklara kızgın olduğundan dolayı Timur'a müracaat ederek itaatini bildirdi ve onun yanında yer aldı. Hatta onu Suriye üzerine sefere teşvik ederek, askerlerine rehber ve yol gösterici olarak kılavuzluk yapacağını belirtti³⁹. Oysaki daha evvel Timur'un Sivas muhasarası esnasında Dulkadirli onun karşısında yer almış ve Elbistan Türkmenleri, Timur'un ordusunu baskınlarla rahatsızlık vermişti⁴⁰. Timur ise bu yüzden 1399 yılında Elbistan ve Maraş'ı tahrip etmişti⁴¹.

Kadı Burhaneddin'in hâkimiyetinde olan Sivas, Anadolu'ya yönelmiş olan Timur'un dikkatini çeken en önemli yerlerdendi. Bundan dolayıdır ki Timur, 1400

³⁵ Yücel 1983:149;Uzunçarşılı 1968: 230.

³⁶ Esterâbâdi 1990: 411-426;İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, Ankara 2000, s.19; Yaşar Yücel, *Timur'un Ortadoğu-Türkiye Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, Ankara 1989, s.11; Hakkı Dursun Yıldız, "Timurlular Devleti", *DGBİT*, IX, İstanbul 1992, s.199-200.

³⁷ Timur'un gelişine karşı yapılan hazırlıklar ise; Mahir ustalarla surun inşa ve tamirini yaptırarak kaleyi ve kapılarını tahkim etmekte. Duvarların üst kısımlarını yükseltip, alt kısımlarını taş ve kireçlerle sağlamlaştırılmaktı. Yarık ve çatlakları doldurup onarmaktı. Bu iş bittikten sonra surun eteğine hendekler eştiyerek suyla doldurttu. Ayrıca mancınık, arrede gibi savaş araç ve gereçleri hazırlattı. (Esterâbâdi 1990:415-416;Uzunçarşılı 1968: 213).

³⁸ Aka 2000: 19-20.

³⁹ Esterâbâdi 1990: 418;Yıldız 1992: 200;Uzunçarşılı 1968: 213.

⁴⁰ Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Ankara 1991, s.292.

⁴¹ Aka 2000: 20-21.

yıldaki Anadolu seferinde hedef olarak Sivas'ı belirlemişti⁴². Burayı alırsa Sivas'tan hareketle Anadolu'yu daha rahat alacağını düşünmüştü. Timur'un Anadolu'ya yönelmesi Kadı Burhaneddin'i Memlûklulara yakınlaştırmıştı. Hatta Markizî, 1393 yılında Burhaneddin Ahmed'in, Sultan Berkuk'a itaat ile onun emrini beklediğini bildirmek üzere Kahire'ye elçi gönderdiğini yazar⁴³. Ancak Memlûklardan olumlu yahut olumsuz bir cevap gelmemiştir.

Irak taraflarına gelmiş olan Timur, Kadı Burhaneddin'e bir elçi göndererek kendisine tabi olmasını istedi. Fakat Burhaneddin Ahmed, gelen elçiye Timur'un yaptığı zulümleri sayarak onun iyi hallerinin bulunmadığını söyleyip ona karşı müdafaya kararlı olduğunu bildirdi⁴⁴. Dulkadirli beyi ise Timur'a karşı oluşan bu ittifakta yukarıda da belirttiğimiz gibi Memlûklara olan kızgınlığından dolayı Kadı Burhaneddin'in yanında değil karşısında yer almamıştı.

Timur, Suriye ve Anadolu'da kendisine cephe alan ittifaka karşı müttefikleriyle mücadeleye başlarken, Toktamış yüzünden acilen Semerkand'a geri dönmek zorunda kaldı. Toktamış'a karşı Gürcistan üzerine yürüyen Timur, daha sonra da Hindistan'a uzun bir sefer düzenledi⁴⁵. Bir daha ki gelişinde ise Anadolu'daki durum çok değişmişti. Gerek Kadı Burhaneddin'in 1398 yılında Kara Yülük Osman tarafından öldürülüşü⁴⁶ gerekse Memlûk sultanı Berkûk'un 1399'da ki ölümü⁴⁷ bölgede Timur'a karşı oluşturulan ittifakın parçalanmasına sebep olmuştu⁴⁸. Bölgede yayılma politikası içinde bulunan Yıldırım Bâzeyit ise Timur'a karşı yalnız kalmıştı.

6- Kadı Burhaneddin Devleti'nin Sonu ve Dulkadirlielerin Sivas'ı Almak İstemesi

Kadı Burhaneddin'in ölümüyle Kara Yülük Osman, Sivas'ı kuşatsa da ahali şehri ona teslim etmedi. Sivas'ı almak isteyenlerde çoğalmıştı. Kara Yülük Osman'ın dışında Erzincan Emîr'i Mutahharten ve Kadı Burhaneddin'in damadı Dulkadirli Nâsirüddin Bey de Sivas'ı almak istiyordu. Şehir halkı toplanarak bu durumu istişare etti. Halkın bir kısmı Memluk, bir kısmı Karamanoğulları derken bir kısmı da Osmanlı himayesini istiyordu. Sonuç olarak Sivas'ın Yıldırım Bayezit'e teslim edilmesine karar verildi⁴⁹. Yıldırım Bayezid, Sivas'ı teslim alarak yönetimini oğlu Çelebi Mehmed'e verdi. Bayezid'e iltica eden Kadı Burhaneddinoğlu Emîr Alâüddin Ali'ye

⁴² Demir 2005: 83.

⁴³ Uzunçarşılı 1968: 212.

⁴⁴ Esterâbâdî 1990: 418-420; Uzunçarşılı 1968: 213; Aka 2000: 20.

⁴⁵ Aka 2000: 20-21.

⁴⁶ Ölümü hakkında birçok kaynaktan farklı rivayetler bulunmaktadır. Kadı Burhaneddin'in ölümünü hakkında en geniş bilgi veren Osmanlı tarihçilerinden Kemal Paşa-zâde'dir. Ona göre Kara Yülük Osman, yurdundan ayrılarak kuvvetleri ile birlikte Rum'a gelip Kadı Burhaneddin'e katılıp onun hizmetine girmiştir. Kadı Burhaneddin'in iltifat ve ikramlarına mazhar olup onun yanında başarılı işler yapmıştır. Ancak Kayseri valisi yüzünden araları açılınca habersizce geri dönmeye kalkışır. Bunu haber alan Kadı Burhaneddin duruma hiddetlenerek az bir kuvvetle peşine düşer. Sonuç olarak onunla yaptığı Sivas-Karabel civarındaki mücadelede yenilen Kadı Burhaneddin öldürülür. (Ebu Bekr-i Tihranî Kitab-ı Diyarbekiriyye (çev. Mürsel Öztürk), T.C. Ankara 2001, s.1; Yücel 1983:159).

⁴⁷ Koçpraman 1989:15.

⁴⁸ Aka 2000: 24.

⁴⁹ Uzunçarşılı 1968: 237; Yücel 1983:161.

de tımar verildiği bir çok kaynakta yazılıdır⁵⁰. Daha sonra Osmanlı sultanı bu emiri Dulkadiroğullarına elçi olarak gönderip onların kendilerine itaat etmelerini istemişti⁵¹.

Kadı Burhaneddin Ahmet'in Sivas'ta bulunan aile mezarlığında oğlu Mehmet ile Selçuk Hatun adıyla bilinen kızı Habibe'nin mezarı bulunmaktadır⁵².

Sonuç

Kadı Burhaneddin Devleti'nin Memlûk, Osmanlı ve Karamaoğulları dışında yakın ilişkide bulunduğu komşu devletlerden birisi de güney sınırında yer alan Dulkadirli'dir. Kadı Burhaneddin, Dulkadirli'lere karşı çoğu zaman dostça kimi zaman da düşmanca tavırlar sergilemişti. İki devlet arasında yaşanan ilişkilerde iç ve özellikle dış faktörler etkili olmuştur.

Kadı Burhaneddin-Dulkadirli ilişkilerde etkili olan faktörlerin bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

1- Hiçbir dönem bağımsız olamayan Dulkadirli'lere ya da Memlûklu ya da Osmanlı denetiminde oluşu.

2- Kadı Burhaneddin-Dulkadirli ilişkilerinde, her iki beyliğin ayrı ayrı olarak Memlûklarla olan ilişkilerinin boyutu doğrudan etkili olmuştur.

3- Eratna-Dulkadirli ilişkilerinin Kadı Burhaneddin dönemine yansımaları.

4- Memlûk, Osmanlı, Akkoyunlu, Safevi, Karamanoğulları ve Timur gibi devletlerin Kadı Burhaneddin ve Dulkadirli bölgelerinde hâkimiyet kurma mücadeleleri.

5- Timur'un bölgeye gelişi esnasında Memlûkluya kızgın olan Dulkadirli'lere, Timur'a karşı Kadı Burhaneddin cephesinde yer almayıp, Karamanoğulları ve Mutahharten gibi Timur'un itaat çağrısını kabul ederek karşıda yer alması.

6- Dulkadirli topraklarından geçen Sivaslı tüccarların Türkmenler tarafından rahatsız edilmesi, gibi.

Kaynakça

ALTINÖZ, İsmail (2009), *Dulkadır Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, Kahramanmaraş, Ukde Yayınları.

AKA, İsmail (2000), *Timur ve Devleti*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Arifi Paşa (2011), *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadiroğulları Hükûmeti*, Editörler: ALPARSLAN, Yaşar- Serdar Yakar, Kahramanmaraş, Ukde yayınları.

ATALAY, Besim (1973), *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, İstanbul, Dizerkonca Matbaası

Aziz B. Erdeşir-i Esterâbâdi (1990), *Bezme u Rezm, Eğlence ve Savaş*, (çev. Mürsel Öz-türk), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

⁵⁰ Yüceî 1983:162.

⁵¹ Hakkı ve Naftız 1998:111; Uzunçarşılı 1968:238.

⁵² Edhem (Eldem)1982:146; Uzunçarşılı 1968: 240.

- ÇETİN, Altan (2009), **Memlûk Devleti'nin Kuzey Sınırı**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- DEMİR, Mustafa (2005), **Türkiye Selçukluları ve beylikler Devrinde Sivas Şehri**, Sakarya, Sakarya Kitabevi.
- Ebu Bekr-i Tihranî **Kitab-ı Diyarbekiriyye** (2001) (çev.Mürsel Öztürk), Ankara T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları,
- GÖDE, Kemal (1994), **Eratnalılar (1327-1381)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Halil Edhem (Eldem) (1982), **Kayseri Şehri -Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm-**, Haz: GÖDE, Kemal, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hüseyin Hüsameddin (1935), **Amasya Tarihi**, III, İstanbul, Aydınlık Matbaası.
- İsmail Hakkı ve Rıdvan Nafız (1998), **Sivas Şehri**, Haz: TOPARLI, Recep, Sivas, Sivas Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.
- KOCA, Salim (2002), **"Anadolu Türk Beylikleri"**, **Genel Türk Tarihi**, (Editörler: GÜZEL, H.Celal-Ali Birinci), C.4, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları,
- KOPRAMAN, Kâzım Yaşar (1989), **Mısır Memlûkleri Tarihi**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- MERÇİL, Erdoğan (1991), **Müslüman-Türk Devletleri Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- SEVİM, Ali-Yaşar Yücel (1989), **Eratna Beyliği**, Türkiye Tarihi I, Ankara,
- SÜMER, Faruk (1999), **Oğuzlar(Türkmenler) -Tarihleri**, Boy Teşkilatı, Destanları-, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını.
- SÜMER, Faruk (1973), **"Bozok Tarihine Dair Araştırmalar I"**, D.T.C.F. Cumhuriyet'in 50. Yılı Anma Kitabı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (s. 383-396)
- Takiyyüddin Ahmed b. Ali el-Makrizî(1941), **Kitabü's-Süluk li-Ma'rifeti Düveli'l-Müluk**, (neşr. ZİYADE, Muhammed Mustafa), C. II/II, Mısırü'l-Cedide
- UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı (1968), **"Sivas ve Kayseri Hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed"**, **Belleten**, XXXII/126, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları. (s.191-245)
- UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı (1968),**"Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eretna Devleti"**, **Belleten**, XXXII/126, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, (s.161-189).
- UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı (1988), **Anadolu Beylikleri**,Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı (1988), **"Eretna"**, İA, C.4, İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı (1937), **Anadolu Beylikleri ve Akkoyulu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- YINANÇ, Mükrimin Halil (1993), **"Dulkadırlılar"**, **İslâm Ansiklopedisi**, Cilt.3, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, (s.654-662)
- YINANÇ, Refet (1994), **"Dulkadıroğulları"**, **TDVİA**, C.IX, İstanbul, (s. 553-557)
- YILDIZ, Hakkı Dursun (1992), **"Timurlular Devleti"**, **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi IX**, İstanbul, Çağ Yayınları.
- YÜCEL, Yaşar (1983), **Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398)- Mutaharten ve Erzincan Emirliği**, Ankara, Sevinç Matbaası.
- YÜCEL, Yaşar (1989), **Timur'un Ortadoğu-Türkiye Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.